

Kingdom of the Netherlands

The MATRA Programme

Зміцнення позицій НГО у регіонах як учасників реформування системи забезпечення безпеки харчової продукції, спрямованого на подолання корупції

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ БІЗНЕСУ при державних перевірках у сфері обігу продуктів харчування

Матеріали для тренінгу операторів ринку

Січень 2020

Оператори ринку

Оператор ринку харчових продуктів – це суб'єкт господарювання (юридична або фізична особа-підприємець), який провадить діяльність з метою або без мети отримання прибутку та в управлінні якого перебувають потужності, на яких здійснюється первинне виробництво, виробництво, реалізація та/або обіг харчових продуктів та/або інших об'єктів санітарних заходів (крім матеріалів, що контактують з харчовими продуктами).

До операторів ринку також належать:

- фізичні особи, якщо вони провадять діяльність з метою або без мети отримання прибутку та займаються виробництвом та/або обігом харчових продуктів або інших об'єктів санітарних заходів,
- агропродовольчі ринки – суб'єкти господарювання, що створюють належні умови для реалізації, у тому числі оптової, сільськогосподарської продукції, харчових продуктів на спеціально оснащених та відведених місцях.

Права операторів ринку

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", стаття 19 "Права операторів ринку"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n540>

1) Одержувати інформацію від органу перевірки

Оператор має право одержувати належним чином оформлені документи за результатами перевірки потужностей та об'єктів санітарних заходів: акти перевірок, приписи, розпорядження, протоколи, документи, на підставі яких оператор ринку або його посадові особи притягаються до відповідальності та іншу інформацію щодо здійснення державного контролю його потужностей та об'єктів санітарних заходів

2) Не допускати інспектора до перевірки

Оператор має право не допустити інспектора до перевірки, якщо він не пред'явив посвідчення (направлення) на проведення контролю та документ, що засвідчує його особу.

У посвідченні на проведення заходу має бути зазначено:

- найменування органу контролю
- офіційне найменування оператора ринку
- місцезнаходження оператора ринку
- номер і дата наказу про здійснення контролю
- перелік посадових осіб, які беруть участь у контролі із зазначенням їх посади та ПІБ
- дата початку та дата закінчення перевірки
- тип заходу – плановий чи позаплановий
- підстави для здійснення перевірки
- предмет перевірки
- інформація про здійснення попередньої перевірки – її тип заходу і строки

Оператор має право не допустити інспектора до перевірки, також якщо:

- строк перевірки, вказаний у посвідченні, вже закінчився
- контролер не надав оператору копію посвідчення (направлення).

3) Вимагати не розголошувати комерційну інформацію

Оператор має право вимагати від інспектора зберігання та нерозголошення конфіденційної інформації.

Конфіденційна інформація може бути розголошена лише у випадках, передбачених законом.

4) Оскаржувати результати аналізів

Оператор має право оскаржувати результати лабораторних досліджень та випробувань, у тому числі арбітражних (що проводиться акредитованою лабораторією з використанням референс методів на вимогу особи, яка оскаржує результати основного лабораторного дослідження).

5) Замовляти арбітражне дослідження

Оператор має право замовляти та використовувати як докази результати арбітражних випробувань.

6) Оскаржувати рішення інспектора

Оператор має право оскаржувати рішення державних інспекторів в профільному органі державної влади або у суді.

7) Звертатися до суду

Оператор має право звертатися за захистом своїх прав до суду.

8) Вимагати відшкодування збитків

Оператор має право вимагати відшкодування збитків, завданих внаслідок постачання йому об'єктів санітарних заходів, які:

- непридатні до споживання,
- неправильно марковані,
- небезпечні.

При цьому оператор має довести їх використання та зберігання відповідно до інструкцій, наданих постачальником таких об'єктів санітарних заходів, або до нормативно-правових актів.

9) Бути звільненим від відшкодування збитків, завданих йому третіми особами

Оператор має право бути звільненими від відшкодування збитків, пов'язаних із непридатністю до споживання, небезпечністю об'єктів санітарних заходів, які виникли внаслідок порушення іншими особами, в тому числі споживачами, вимог законодавства про безпечність харчових продуктів – лише за рішенням суду.

10) Бути звільненим від відшкодування збитків, завданих інспектором

Оператор має право на відшкодування збитків, завданих неправомірними діями державного інспектора.

11) Застосовувати методичні настанови

Оператор має право застосовувати затверджені методичні настанови.

12) Безкоштовно отримувати нормативні акти

Оператор має право безкоштовно отримувати тексти нормативних актів, прийнятих органами державної влади, у тому числі через їхні сайти.

Натомість інформація про стандарти і документи інших неурядових організацій може бути як безкоштовною, так і платною

13) Застосовувати міжнародне законодавство

Оператор має право застосовувати параметри безпеки, що визначені в документах міжнародних організацій – у разі відсутності відповідних вимог в нормативно-правових актах України.

Якщо відповідні параметри безпеки відсутні в документах міжнародних організацій – застосовувати вимоги Європейського Союзу.

Міжнародне законодавство не застосовується до об'єктів, що підлягають державній реєстрації.

Закон України "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин", стаття 15 "Права операторів ринку"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#n231>

1) Вимагати законності

Оператор має право вимагати від державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів, інших осіб, які здійснюють заходи державного контролю, дотримання законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин

2) Перевіряти документи

Оператор має право перевіряти наявність у державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів, інших осіб, які здійснюють заходи державного контролю, службового посвідчення та документа, що посвідчує особу.

3) Отримати копію направлення

Оператор має право одержувати копії направлення на проведення інспектування або аудиту.

4) Відмовляти у допуску

Оператор має право не допускати державних інспекторів та державних ветеринарних інспекторів до здійснення інспектування та аудиту, якщо:

- перевірка здійснюється з порушенням вимог щодо періодичності перевірок, встановленої щорічним планом державного контролю,

- відсутні підстави для проведення позапланових заходів державного контролю
- державний інспектор або державний ветеринарний інспектор не надав копій документів, або якщо надані документи не відповідають вимогам закону
- державний інспектор або державний ветеринарний інспектор не вніс запис про здійснення заходу державного контролю до журналу реєстрації заходів державного контролю у разі надання такого журналу оператором ринку

5) Бути присутнім

Оператор має право бути присутнім під час здійснення заходів державного контролю, залучати до здійснення таких заходів юридичних і фізичних осіб – за умови що такі особи не перешкоджають здійсненню відповідних заходів

6) Вимагати конфіденційності

Оператор має право вимагати нерозголошення інформації з обмеженим доступом, що належить оператору ринку

7) Отримувати акти

Оператор має право одержувати та ознайомлюватися з актами державного контролю, актами відбору зразків, розпорядженнями, приписами, рішеннями

8) Надавати пояснення

Оператор має право надавати в письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення до актів державного контролю, актів відбору зразків протягом 5 робочих днів з дня отримання таких актів

9) Одержувати зразки для альтернативного дослідження

Оператор має право під час відбору зразків одержувати додаткові зразки для проведення альтернативного лабораторного дослідження або випробування

9) Вести журнал перевірок

Оператор має право вести журнал реєстрації заходів державного контролю та вимагати від державних інспекторів та державних ветеринарних інспекторів внесення до нього записів про здійснення інспектування та аудиту до початку їх проведення

10) Оскаржувати рішення

Оператор має право оскаржувати в установленому законом порядку неправомірні рішення, дії та бездіяльність посадових осіб компетентного органу та інших осіб, які здійснюють заходи державного контролю

11) Отримувати відшкодування

Оператор має право на відшкодування шкоди або збитків, завданих неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю посадових осіб Держспоживслужби та інших осіб, які здійснюють заходи державного контролю

Обов'язки операторів ринку

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", стаття 20 "Обов'язки операторів ринку"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n570>

1) Дотримуватися вимог закону

Оператор зобов'язаний забезпечити дотримання норм закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" щодо гігієнічних вимог на всіх стадіях їх виробництва та обігу.

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", розділ VII "Загальні вимоги щодо поводження з харчовими продуктами"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n851>

2) Запровадити НАССР

Оператор зобов'язаний розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах НАССР, а також забезпечувати належну підготовку осіб, які є відповідальними за ці процедури НАССР, під час виробництва та обігу харчових продуктів.

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", стаття 21 "Вимоги щодо застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n587>

Наказ Мінагрополітики № 590 від 01.10.2012 "Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)"

Посилання на вимоги: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1704-12>

3') Взаємодія з Держспоживслужбою

Оператор ринку зобов'язаний взаємодіяти з компетентним органом для здійснення заходів щодо запобігання виникненню або зменшенню ризиків, що становлять харчові продукти, які він ввів або вводить в обіг.

Оператор зобов'язаний надсилати органу державного контролю повідомлення у разі:

- вилучення з обігу харчових продуктів, які не відповідають вимогам безпечності
- випадків введення в обіг харчових продуктів, які можуть бути шкідливими для здоров'я людей

3") Отримувати експлуатаційний дозвіл

Оператор, який виробляє або зберігає продукцію тваринного походження, зобов'язаний отримувати експлуатаційний дозвіл, який видається територіальними органами Держпродспоживслужби на кожен окрему потужність – споруду або комплекс споруд, приміщення, будівлю, обладнання та інші засоби, включаючи транспорт, а також територія, що використовуються у виробництві та/або обігу об'єктів санітарних заходів – до початку її експлуатації.

Постанова КМУ № 930 від 11.11.2015 "Про затвердження Порядку видачі експлуатаційного дозволу, форми експлуатаційного дозволу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України"

Посилання на Порядок: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2015-%D0%BF>

Експлуатаційний дозвіл не потрібно отримувати у випадках:

- первинного виробництва харчових продуктів тваринного походження, а також на пов'язану з ним діяльність, зокрема зберігання та поводження з первинною продукцією в місці первинного виробництва, за умови що при цьому істотно не змінюється стан такої продукції

- транспортування харчових продуктів тваринного походження, у тому числі тих, які потребують дотримання температурного режиму та не можуть зберігатися при температурі вище 10 °С
- зберігання харчових продуктів тваринного походження, які не потребують дотримання температурного режиму та можуть зберігатися при температурі вище 10 °С
- виробництво та/або зберігання харчових продуктів, інгредієнтами яких є виключно продукти рослинного походження та/або перероблені продукти тваринного походження
- експлуатацію закладів громадського харчування та закладів роздрібної торгівлі – до встановлення відповідних вимог Кабінетом Міністрів України.

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", стаття 23 "Експлуатаційний дозвіл"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n615>

Операторам ринку забороняється здійснювати обіг харчових продуктів, отриманих з потужностей, які не отримали експлуатаційного дозволу, та/або використовувати такі продукти у виробництві інших харчових продуктів.

4) Реєструвати потужності

Оператор зобов'язаний реєструвати потужності, які використовується на будь-якій стадії виробництва та/або обігу харчових продуктів, у випадках, коли на них не потрібно отримувати реєстраційний дозвіл. Реєстрація здійснюється в територіальних відділеннях Держспоживслужби.

Наказ Мінагрополітики № 39 від 10.02.2016 "Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації потужностей, ведення державного реєстру потужностей операторів ринку та надання інформації з нього заінтересованим суб'єктам"

Посилання на Порядок: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0382-16>

Операторам ринку забороняється здійснювати обіг харчових продуктів, отриманих з потужностей, що не пройшли державної реєстрації, та/або використовувати такі харчові продукти у виробництві інших харчових продуктів.

5) Дотримуватися законодавства

Оператор зобов'язаний забезпечувати виконання вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів щодо окремих показників якості.

Оператори ринку відповідають за виконання вимог законодавства у межах діяльності, яку вони здійснюють.

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів":

- **Розділ V "Державна реєстрація об'єктів санітарних заходів"**

Посилання на розділ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n691>

- **Розділ VI "Виробництво та обіг харчових продуктів"**

Посилання на розділ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n744>

- **Розділ VII "Загальні гігієнічні вимоги щодо поводження з харчовими продуктами"**

Посилання на розділ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n851>

* Масив законодавчих актів, виконання норм яких можуть перевіряти державні інспектори, можна переглянути у розділі "Законодавство" Інспекційного порталу, скориставшись вікном розширеного пошуку і вибравши у ньому сферу державного контролю та/або видавника нормативних актів.

Посилання на портал: <https://inspections.gov.ua/document/index?documentType=npa>

Якщо під час державного контролю виявлена невідповідність потужностей та об'єктів санітарних заходів установленим законом вимогам, оператор ринку зобов'язаний вжити необхідних заходів для усунення виявленої невідповідності.

6) Забезпечувати простежуваність

Оператор зобов'язаний мати інформацію про інших операторів за принципом "крок вперед" (споживачі) – "крок назад" (постачальники), зберігати її протягом 6 місяців після кінцевої дати продажу продукції та надавати її органу контролю за його запитом.

Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів", стаття 22 "Вимоги до операторів ринку стосовно забезпечення простежуваності"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#n610>

7) Відкликати небезпечну продукцію

Якщо оператор має підстави вважати, що харчові продукти, які він ввів в обіг, можуть бути шкідливими для здоров'я людей, він у строк не більше 1 робочого дня письмово інформує орган державного контролю про введення в обіг шкідливої продукції та вжиті заходи для запобігання виникненню ризиків для споживача.

Оператор зобов'язаний вилучати та/або відкликати харчові продукти, які він ввіз (переслав) на митну територію України, виробив, переробив або обіг яких здійснює, якщо він вважає або має підстави вважати, що харчові продукти не відповідають вимогам безпечності або можуть спричинити шкідливий вплив на здоров'я людини.

Процедура вилучення має бути запущена негайно. Орган з державного контролю має бути повідомлений про це письмово протягом 2 робочих днів.

Оператор інформує споживачів про причини вилучення продуктів та відкликає їх, якщо застосування інших заходів є недостатнім для досягнення прийняттого рівня захисту здоров'я споживачів.

Оператор ринку, який торгує вроздріб або розповсюджує харчові продукти в незапакованому вигляді зобов'язаний:

- вилучати з обігу продукти у межах своєї діяльності,
- передавати інформацію, необхідну для забезпечення простежуваності харчових продуктів та будь-яких речовин, що використовуються для виробництва харчових продуктів, на вимогу відповідних осіб,
- співпрацювати з операторами ринку та/або органом державного контролю.

8) Допускати інспекторів до перевірки

Оператор зобов'язаний забезпечувати безперешкодний доступ державних інспекторів до потужностей під час роботи цих потужностей та дозволяти відбір зразків об'єктів санітарних заходів на зазначених потужностях.

Оператор зобов'язаний надавати на вимогу державного інспектора документи, необхідні для здійснення державного контролю.

9) Компенсувати заподіяну шкоду

Оператор зобов'язаний компенсувати шкоду, заподіяну споживачам внаслідок споживання харчового продукту, якщо судом буде доведено причинно-наслідковий зв'язок між такою шкодою і діяльністю та/або бездіяльністю оператора ринку.

Закон України "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин", стаття 16 "Обов'язки операторів ринку"

Посилання на статтю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#n248>

1) Допускати інспекторів

Оператор ринку зобов'язаний допускати державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів та інших визначених законом осіб до здійснення заходів державного контролю, за умови дотримання ними порядку здійснення державного контролю

2) Усувати недоліки

Оператор ринку зобов'язаний усувати виявлені невідповідності шляхом здійснення корекцій та коригувальних дій

3) Усувати недоліки

Оператор ринку зобов'язаний надавати документи, пояснення, іншу інформацію з питань, що виникають у зв'язку із здійсненням заходів державного контролю

4) Забезпечувати відбір зразків

Оператор ринку зобов'язаний забезпечувати умови для відбору зразків

5) Отримати документ за результатами контролю

Оператор ринку зобов'язаний одержувати примірник припису, розпорядження, рішення, акту або іншого документа, складеного за результатами заходу державного контролю.